

Петрецька Н.І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна
nataliya.petretska@uzhnu.edu.ua

Машіка П.Ю.,
здобувач кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ПРОБЛЕМАТИКИ МЕТОДОЛОГІЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Конституціоналізм як категорія науки конституційного права має комплексний характер, основу якої складають конституційні цінності глобального правового виміру. Проаналізовано проблематику сучасної методології конституціоналізму, серед яких виокремили: міфологізацію конституціоналізму; конституціоналізацію суспільних відносин, явищ та процесів; зосередили увагу на проблемі конституціоналізму та глобалізації щодо формування феноменології екологічного конституціоналізму.

Методологія – це наука і мистецтво уможливлення досконалого мислення та ефективної діяльності в усіх сферах суспільного

життя. Її практика або зосереджується довкола таких базових форм, як методологічний аналіз, методологічна рефлексія, методологічне розуміння, методологічне мислення, або ж акумулюється у складноінтегрованих формах, серед яких найбільш освоєними є методологічна робота, миследіяльність та професійне методологування [1].

Методологія в широкому розумінні визначає місце науки у системі знань, відображає стан предмета в суспільному житті, роль, суспільне призначення науки та її предмета, сутність науки, що полягає в її предметі, її логіку як систему закономірностей науки, систему наукових категорій, методи та методики науки і практичної діяльності в предметних межах [2, с.36]. Отже, конституція, конституціоналізм, фундаментальні цінності, демократія, конституційний лад тощо – все це категорії та явища, які піддаються об'єктивному вивченню та аналізу після того як за допомогою використання свідомості, мислення та досвіду їх створено у реальності.

Методологію конституційної науки у навчальній літературі, як правило, розглядають двояко:

— як сукупність певних елементів (принципів, прийомів та способів) пізнання і дослідження конституційно-правових явищ та процесів;

— як сукупність знань, вчень (теорію) про пізнавальні та

дослідницькі засоби конституційної науки та їх застосування.

Методологія конституційного права містить три принципові складові:

- аналіз потреб суб'єкта теоретичної та практичної діяльності;
- вивчення способів досягнення істинного знання;
- дослідження ефективних способів використання істинного знання на практиці [3].

Структура конституційно-правової методології являє собою ієрархію рівнів (вертикальний зріз) і своєрідне структурування (сполучення) її елементів (горизонтальний зріз). Дослідницькі методи конституційно-правової науки також умовно можна поділити на емпіричні (способи виявлення, фіксації, збирання, систематизації інформації про факти і явища конституційно-правової дійсності) і теоретичні (способи тлумачення, пояснення зібраних даних, побудови понять, концепцій, прогнозів) [2].

Основу науки конституційного права складають методологічні принципи такі як: принцип науковості, системності, герменевтики, об'єктивності, феноменології, формальної логіки, діалектики, реалізму, універсальності. Науковий пошук вибудований на основі цих принципів дозволяє відкривати та пояснювати нові явища та процеси у суспільстві та «рухати» науку. Цей рух зумовлений певними типами модернізації, частково реструктуризації та глобалізації, що призводить до формування різних підходів у

розумінні одного і того ж досліджуваного об'єкта, яке намагається досягнути різне коло суб'єктів.

Проблематика методології конституціоналізму:

- *міфологізація конституціоналізму.* Що торкається міфологізації конституціоналізму, що як відповідна терміносистема впливає на розуміння широкими верствами населення ролі і значення Конституції як правового феномену, та її можливостей щодо регулювання основоположних суспільних відносин, що виникають між людиною, суспільством і державою. Бо таке розуміння базується на «стійких і повторюваних конструктів народної фантазії, що узагальнено відображають дійсність у вигляді чуттєво-конкретних персоніфікацій, сутностей, одушевлених істот, що мислилися архаїчною свідомістю як цілком реальні» [4, с. 229]. Міфологема конституціоналізму також не функціонує без відповідної методологічної бази, бо «сліпа віра» у феноменологію Конституції не спрацьовує без тверезої оцінки потенційних можливостей цього основоположного джерела національного конституційного права і всієї національної правової системи, а це можливо лише через формування його відповідного усвідомлення, що є результатом застосування відповідних методів і засобів його пізнання [5].

- *конституціоналізація суспільних відносин, явищ та процесів.* Аналіз Конституції з точки зору регулювання нею будь

якого виду суспільних відносин, йменується конституціоналізацією цього виду суспільних відносин. Наприклад, з'являються нові категорії, такі як «конституційна економіка». Термін «конституційна економіка» був запропонований американським економістом Річардом МакКінзі в 1982 як назва конференції у Вашингтоні, присвяченій питанню впливу економічних проблем на розвиток і стан конституційної структури держави і суспільства [6]. У 80-ті роки минулого сторіччя, поряд з широким розвитком академічних досліджень в США та Англії, в Індії виник рух з практичного втілення ідей конституційної економіки в життя. Він був ініційований Верховним судом цієї країни у вигляді заохочення до подачі та прийняття до судового розгляду справ в порядку «судочинства в суспільних інтересах» [7].\

- *конституціоналізм та глобалізація*. Усе частіше у наукових дослідженнях обґрунтовується важливість колективних прав, мова йде не про права певних груп осіб чи колективів. Глобалізується права на безпечне навколишнє середовище (довкілля), на сталий розвиток, на мир, на ядерну безпеку, Космос, інформаційні права тощо. Людство та міжнародне співтовариство є глобальними колективами – носіями колективних прав людини [8, с.330-331]. В результаті здійснення міжнародно визнаного права (з вищеперерахованих) воно стає об'єктом міжнародно-правового

регулювання.

Наприклад, початком формування феноменології екологічного конституціоналізму (далі – ЕК) стала 23 нарада Робочої групи Сторін Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, що проходила під егідою Європейської економічної комісії ЕКОСОС ООН 26-28 червня 2019 року у Женеві (Швейцарія). При розгляді Пункту 3 с) попереднього порядку денного щодо доступу до правосуддя в процесі Суддівського колоквиуму по Цілі 16 в області сталого розвитку: роль судової системи в сприянні забезпеченню верховенства права в питаннях навколишнього середовища [9, с. 3]. Використання феноменологічного методу дослідження конституціоналізму, включаючи й екологічний конституціоналізм, де сама феноменологія конституціоналізму та її видові характеристики будуть розглядатися як очевидні та важливі соціально-правові та соціально-праксеологічні явища/феномени, бо вони є:

- а) фактично інноваційними у правовій реальності,
- б) недостатньо розробленими, причому як з теоретичних, так й з праксеологічних позицій, що робить їх, зазвичай,
- в) актуальними об'єктами наукового дослідження, враховуючи на їх особливу важливість як для існування

демократичної правової державності, так й для передбаченого існування людської цивілізації [5, с.142].

Отже, конституціоналізм як категорія науки конституційного права має комплексний характер, основу якої складають конституційні цінності глобального правового виміру. Вітчизняні науковці-конституціоналісти наводять класифікацію видів конституціоналізму, зокрема за такими критеріями:

- доктринальним, який визначає міру втручання держави у приватну автономію особи (ліберальний, ліберально-демократичний, соціетальний),

- компаративним, в основі якого лежить певна конституційна традиція, а також система джерел конституційного права і його інститутів (американський, британський, французький, германський, ісламський, латиноамериканський, далекосхідний, перехідний конституціоналізм),

- ступінчастим, що характеризує розподіл повноважень між рівнями публічної влади (субнаціональний, національний, супранаціональний конституціоналізм) [10, с.9].

Як ми бачимо, для наведення даної класифікації використано методологічні підходи. Класифікувати можна як явища так і процеси, навіть феноменологічні зв'язки між ними, використовуючи при цьому лише людський розум, свідомість та досвід.